

Lyft fokus uppåt mot Gud: Om lovsångskulturen och dess inverkan på gudstjänstfirandet inom frikyrkan

LEANDER FRANKE

Terminologi

I denna artikel ska vi se närmare på lovsångskulturen, dess utveckling inom svensk frikyrklighet, med viss tyngdpunkt på de äldre samfundet, och dess påverkan på gudstjänstfirandet. Först definieras begreppet och dess tillämpning varefter en bakgrundshistoria målas upp. Utvecklingen följs vidare genom därtill relaterade diskurser i det frikyrkliga musikmagasinet *Mixturen*. Genom nedslag i olika sammanhang och med hjälp av intervjuer av tre frikyrkliga musikaliska profiler görs ett försök att teckna en, snarare fragmentarisk än fullständig, bild från tiden efter *Mixturens* nedläggning 1998, då utvalda diskurser hamnar i fokus. De intervjuade profilerna är Samuel Hector (Musikkonsulent, Pingst FFS), Lena Wohlfeil (Samordnare för musik och kreativa uttryck, Equmeniakyrkan) och Lars Petersson (grundare av David Media). Avslutningsvis ges en samtidsinblick från Equmeniakyrkans musikkonferens 2023 med försök att fånga de dagsaktuella problematiseringarna.

Inledningsvis, låt oss tala om vad som åsyftas med ordet ”lovsång” i denna artikels kontext. När lovsångskulturen genom åren diskuterats i frikyrkosamfundens tidskrifter är en ständigt återkommande kritikpunkt att man menar att all musik som lovar Gud bör kallas lovsång och att ordet därför inte bör användas för att beskriva en särskild genre eller företeelse. I praktiken har ordet dock blivit synonymt med ett visst sätt att musicera infogat i en därtill anpassad liturgisk och teologisk kontext. Gunnar Fridborg, forskare i SBS:s historia och ordförande i detsamma förbund 1984–1991, menar helt riktigt att ”Lovsången – i den nya betydelse den fått – är inte enbart

en fråga om musik utan i första hand om gudstjänstens mening och teologi”.¹ Själva ordet lovsång kommer från engelskans ”Praise and Worship” som anses relatera till två olika kvaliteter då ”praise has an external quality to it; it is visible and audible. Worship on the other hand is inward”.² Idag talar man i engelskan, för att ge en kontextuell särskiljning, oftare om Contemporary Worship Music (CWM) eller Contemporary Congregational Songs (CCS) när man talar om en kontext av församlingssjungande och om Contemporary Christian Music (CCM) eller Christian Popular Music (CPM)³ när man talar om samma slags musik och texter såsom producerade mer i konsumtionssyfte likt annan populärmusik. Daniel Thornton visar på nyanskillnaden mellan CCS och CCM:

Performance-oriented CCM generally engages people as an audience, but not fundamentally as contributors to, or co-performers of the songs. Bifurcation of musical performance, and communal music-making is problematic, for the boundaries are seldom so clearly delineated.⁴

Lester Ruth och Lim Swee Hong skiljer å sin sida på ”Praise and Worship” och ”Contemporary Worship” såsom två lite olika strömningar med framförallt teologiskt olika implikationer, där den förra ses som mer biblicistiskt orienterad (introvert) och den senare som mer i kommunikativt utbyte gentemot samtidskulturen (extrovert).⁵

I Sverige har vi egentligen aldrig haft den typ av kristen masskultur (d.v.s. såsom en del av mainstream-kulturen) som återfinns i USA och därför har CCM som fenomen aldrig varit relevant att avskilja från den för och av församlingar producerade lovsång-

1 Fridborg 2016, s. 125.

2 Redman 2002, s. 37.

3 CWM används även som ett paraplybegrepp för båda delar, se exempelvis Wagner 2014 s. 325ff.

4 Thornton 2015, s. 5

5 Ruth och Lim, s. 169.

smusiken. Ibland görs i Sverige en åtskillnad mellan ”lovsång” och ”lovsångsmusik”, så exempelvis hos David Davage som har följande distinktion:

[Lovsång] Viktigt att påpeka är också att det i denna definition inte ligger någon specifik form av framträdande. *Hur* lovsången sjungs är skilt från *vad* lovsång är. [Lovsångsmusik] Den musikaliska form som den tonsatta bönen framförs genom.⁶

Davages åtskillnad har dock, som det verkar, ingen vidare spridning ute i församlingarna eller bland utövarna, som oftast använder de bägge orden synonymt. Angående valet av den svenska termen ”lovsång” kan därtill sägas att det gång efter annan blossat upp förslag på andra namn, så exempelvis redan 1982 av körledaren Kjell Lönnå (SB):

Förresten: finns det inget nyare och bättre ord än *lovsång*?
Fröjdesång? Glädjesång? Levesång? Jubelsång? Livsång?
Sångsvall? [Sic! Ska nog vara ’Sångsvall’]⁷

Att tala om en ”lovsångsrörelse” som en egen term ter sig naturligt, i anslutning till Per Olof Nisser:

Denna typ av lovsång har blivit ett så karaktäristiskt och bärande element framför allt i den karismatiska församlingens gudstjänster, med sin egen stil och genomförandep Praxis, att det kan vara naturligt att tala om en lovsångsrörelse.⁸

I denna artikel kommer jag således att relatera till lovsång och lovsångsrörelse såsom begreppet generellt brukas ute i församlingarna – såsom ett samlingsbegrepp för en viss typ av församlingsmusice-

6 Davage 2020, s. VI f.

7 Lönnå 1982, s. 9.

8 Nisser 2009, s. 60.

rade insatt i en specifik kontext. Ordet ”lovsångskultur” används ofta med olika ospecificerade innebörder i den kristna dagspressen och kan då antas syfta på allt från musikgenre och liturgi till gudstjänstliga helhetskontexter. Även i akademisk forskning tillämpas olika definitioner: Thomas Bossius talar om lovsångskulturen såsom ett kulturellt uttryckssätt ”mitt emellan populärkulturen och gudstjänstkulturen”⁹, medan exempelvis Sandra Peltonen ”[m]ed lovsångskultur avser [...] hur lovsångsledare och lovsjungande gudstjänstdeltagare relaterar till och skapar den lovsång som sjungs och sker i möten”.¹⁰ Jag använder i detta sammanhang ordet ”lovsångskultur” som ett sammanfattande paraplybegrepp för hela kontexten, innefattande musiken med dess text och förmedlade teologi samt dess liturgiska sammanhang och i förlängningen också gudstjänstrum. Jag ska i det kommande försöka redogöra för hur denna lovsångskultur tog gestalt, har utvecklats och numera praktiseras i de flesta församlingarna.

Historisk bakgrundsskiss

Fenomenets ursprung i modern tid (som alltid sträcker sig de historiska rottrådarna långt tillbaka i tiden beroende på tolkningsmodell) kan finnas i exempelvis den nordamerikanska pentekostala förnyelserörelsen Latter rain från 40-talet, som i sina gudstjänster ägnade sig åt ”Sång i tungor (’sång i Anden’), lovsång, kroppsliga rörelser i samband med lovsång (lyfta händer, ’dans’)”.¹¹ Lovsången där kan innehållslikt beskrivas som att den ”bestod av enkla sånger och refränger som varken avsåg att exemplifiera en viss lära eller förmedla undervisning utan riktade sig i tacksamhet och lovprisning till Gud”.¹² Andra hänvisar exempelvis till rörelsen Youth for Christ (med Billy Graham som tidigt involverad) som försökte nå ut till ungdomar på deras eget musikaliska språk:

⁹ Bossius 2006, s. 40.

¹⁰ Peltonen 2022, s. 3f.

¹¹ Aronson 2011, s. 8.

¹² Aronson 2011, s. 11.

Bland annat genom att blanda populärkultur med sakrala sånger, exempelvis med sången "Amazing Grace" sjungen till melodin från "House of the Rising Sun".¹³ En av vägarna till Sverige var genom Maranatarörelsen på 60-talet som inspirerades av Latter rain och anses ha varit först med elgitarrer i svensk kristen musik och hemort för tongivande musiker som Simon Ådahl och duon Curt och Roland.¹⁴ En annan väg var den internationellt expanderande parakyrkliga Jesusrörelsen med rötter i hippiekulturen. Denna beskrevs vid tiden som "En märklig blandning av fundamentalistiskt orienterad kristendom och modern ungdomsprotest".¹⁵ Det första svenska "Jesushuset", där man samlades för lovsång, förbön och personliga vittnesbörd, etablerades vintern 1970–71.¹⁶ På våren -71 bjöd man in till den första "Jesuskonferensen" i Elimkyrkan i Eskilstuna (SB), med stort publikt genomslag.¹⁷ Vid samma tid blomstade karismatiska uttryck (andedop, tungotal mm.) upp på flera platser och inom olika samfund, exempelvis i Katarina församling i Stockholm i tiden efter kyrkoherde Helge Fosseus installation 1970, vid Frälsningsarméns årskongress 1972, och vid ekumeniska möten såsom Kristna Riksmötet i Göteborg 1972 (G72) och "karismakonferenserna" med start i Stockholm 1972.¹⁸ De nya sångerna gick under en mångfald av namn såsom "lovsångskörer" eller (de som textligt var rena bibelcitats) "bibelkörer". Ylva Eggehorn (med rötter i Jesusrörelsen) gav 1976 ut sångsamlingen *En sång Ett folk* bestående av "lovsånger" och "bönekörer" på skiva och med noter.¹⁹ Detta är för övrigt en av de första "rena" lovsångsskivorna som producerats i Sverige.

13 Redman 2002, 51.

14 Aronson 2021, s. 168–75. Efter storhetstiden från 60- till 80-talet har rörelsen fört en tynande tillvaro, men finns ännu kvar på några platser och ger ännu ut sin tidskrift *Midnattsropet*. Tillgänglig: <https://midnattsropet.se/>

15 Lundgren 1972, s. 43.

16 Bergstrand 2018, s. 48.

17 Bergstrand 2018 s, 51.

18 Bergstrand 2018, s. 56–73. Se även Aronson 2013.

19 Eggehorn 1976.

Lovsångsdiskurser i *Mixturen*

Lovsångens gradvisa insteg i frikyrkans gudstjänstliv plockades naturligt nog upp av den frikyrkliga musiktidskriften *Mixturen*, som skapades 1970 efter sammanslagning av *Sångarbladet* (SMS) och *Sången* (SBS). Eftersom *Sångens Härold* (PR) gått i graven 1964 blev denna en monolit inom frikyrklig musikpress. *Mixturen* gavs ut av FS i samarbete med SMS, SBS och MSF. Tidskriften präglades av hög ambitionsnivå liksom nyfikenhet kring vad som hände inom svenskt musikliv, inte minst frikyrkoförsamlingarnas. Då många fortfarande var starkt präglade av den politiskt medvetna visan, vilken tagit stor plats under 60- och 70-talen, möttes lovsångsmusiken i *Mixturen* av viss skepsis. Detta inte nödvändigtvis ur musikalisk synvinkel, även den andliga visan strävade ju efter enkelhet i uttrycket, utan främst med avseende på de inåtvända, enkla texterna som ansågs stå för ett ”förytligande” av budskapet jämfört med visorna.²⁰ Hymnologen Inger Selander skiljer också lovsången från den andliga visan textligt då ”[d]enna väckelse [inte var] bärare av det sociala evangeliet”.²¹ Gud såsom mäktig och kung hade ingen plats i den demokratiskt orienterade visan, men utgjorde däremot ett viktigt inslag i lovsången.²² I *Mixturen* kunde texter till lovsånger, som börjar ta allt mer plats i diskursen från 80-talets början, omtalas som ”språkligt och stilistiskt [...] medelmåttiga”.²³ Särskilt från kunde kritiken vara mot de inom Dagen-huset (PR) producerade noterna eller lovsångsskivorna på märket PRIM (som upplevd kontrast till SMF:s egen ”ungdomslabel” SIGNATUR) som ansågs lansera sina kristna sångare med samma knep som den profana pop-världen promotade sina stjärnor:

Jag undrar om inte en av våra största bjälkar inom kristenheten idag är våra musikmånglare i templen. Inte de som har hög volym utan de som smetar av sig oändliga rader

²⁰ Svensson 1981, s. 8.

²¹ Selander 2008, s. 15.

²² Selander 2008, s. 32f. Se även Nisser 2009, 60f.

²³ Törefors 1981, s. 22.

med religiösa floskler och kladdigt snömos förpackat i förledande färggranna formfulländade paket med lysande prislappar. Dövande, sövande sockervadd till intet förpliktande. Försäljningsknepen är personkult och anpassning till världen.²⁴

Samtidigt var man från redaktionens håll medveten om lovsångsrörelsens utbredning i församlingarna och gjorde ett stort temanummer 1982 där olika åsikter och aktörer fick komma till tals. Gudrun Lindgren, musikledare i Södermalmskyrkan där hela musikverksamheten då hade lagts om, ger svar på tal om det förment eskapistiska i lovsången:

Det är en ton här inne, en kärlek till Jesus. Inte världsfrånvändhet! Men jag får lämna det som upptar mig – arbete, hem, barn och annat – och får vända min uppmärksamhet helt till Gud en stund.²⁵

I samma temanummer av *Mixturen* konkretiserar sångaren och evangelisten Carl-Olov Hultby (SMF) lovsångsledarens försvarstal mot kritikerna som sedan ekat ur mångas munnar i samfundstidskrifter genom åren:

Jag menar, att ingen blir ju imponerad över att man klarar tre ackord på gitarren och fyra enkla fraser som sjungs sju gånger. Nej, blir det någon som får ära av detta super-enkla så är det inte utövarna, utan Gud.²⁶

Viljan att tona ner den musikaliska ambitionen och även den egna musikaliska förmågan, för att därmed visa på den andliga strävans legitimitet, är ett återkommande tema vilket också sentida forsk-

24 Ernvik 1982, s. 26.

25 Eggehorn 1982, s. 4.

26 Hultby 1982, s. 7.

ning bekräftat,²⁷ speglat även i lovsångsledares eget författarskap.²⁸ Konsensus rådde då som nu kring att lovsångsledaren aldrig får nå en idolstatus, eller som David Davage år 2020 uttrycker det:

En lovsångsledare som inte ser som sin främsta funktion att betjäna församlingen är ingen lovsångsledare. Det är en artist. En lovsångsledare som inte talar samma språk som sin församling är ingen lovsångsledare. Det är en influencer.²⁹

En utmärkande egenskap för den framväxande lovsången var just den enkla formen med ett fåtal ord som sjöngs om och om igen, på engelska kallad efter snabbköpskedjan ”’7/11’ music for its habit of repeating only seven words, eleven times”.³⁰ En spännande tolkning av denna sångform ges 1982 i *Mixturen* av metodistpastor Leif Tullhage, som istället för nyskapande ser en omedveten strävan *ad fontes*, till de gamla kyrkofamiljerna:

Vad den grekiskt ortodoxa kyrkan har i ’Jesusbönen’ [...] och den romerskt katolska kyrkan i radbandet med ’Ave Maria’ och ’Pater Noster’, har den karismatiska rörelsen i lovsångskören. För här finns stora likheter med böneuppreppningen som en meditationsform.³¹

Under 80-talets första hälft pågick inom svensk kristenhet det stora arbetet med att ta fram en (delvis) gemensam psalmbok, paradoxalt nog samtidigt som det blev allt mer tydligt att sånger ur sångböcker efterfrågades mindre i en del frikyrkliga församlingar. Många av de lovsånger som skrevs och spreds hade medvetet karaktären av ”dagsländor” som man visste hade en kort halverings-

27 Wagner 2014; Thornton 2015; Vingren 2017.

28 Zschech 2003; Hughes 2004; Sundström 2007; Wikström 2014.

29 Davage 2020, s. 121.

30 Bowler och Reagan 2014, s. 209.

31 Tullhage 1982, s. 12.

tid där ”några kommer att överleva medan många försvinner”.³² Striden mellan de som förespråkade ett mer psalmboksorienterat sjungande gentemot ett som var mer fokuserat på lovsång hade utöver textliga och musikkvalitativa aspekter i lika stor grad ett teologiskt fokus. Många av de nya psalmerna som kommit till under psalmboksarbetet, både inom stats- och frikyrka, hade en teologi präglad av ett socialt evangelium såsom det ofta företrädde i de andliga visorna ”med ’vakna’ medvetna texter, som kritiskt och humoristiskt granskar många av våra mänskliga och sociala problem”³³, sånger som helst var födda ”ur ett liv av kamp och förnedring, glädje och sorg”.³⁴ Lovsångsrörelsen kritiserades för att med sina intima texter och sångsätt skapa en inåtvänd teologi, som på engelska fått öknamnet ”’Jesus is my boyfriend/girlfriend’ theology”.³⁵ Ett varningens finger mot denna självtilfvända teologi lyfte Lennart Molin, lärare (senare rektor) vid Teologiska Seminariet (SMF) i temanumret 1982:

Ja, i de tendenser till ökad privatkonsumtion och nyindividualism som märks nu, så ligger den typen av lovsång nära till hands. Den bygger på en slags hedonism, dvs ett individuellt sökande efter lycka och personlig tillfredsställelse, som förefaller vara tvärtemot vad bibeln menar med lovsång.³⁶

Det man alltså anar och värjer sig mot bland *Mixturens* pennförfattare är ett inflöde av privatreligiositet via musiken. Denna självtilfvända religiositet kunde senare i vissa former ta sig uttryck såsom självförverkligande av typen framgångsteologi,³⁷ något som ock-

32 Erseus 1983, s. 15.

33 Norrman 1980, s. 18.

34 Palmquist 1982, s. 23.

35 Thornton 2015, s. 144.

36 Johansson och Molin 1982, s. 15.

37 Om framgångsteologin och dess delvis symbiotiska förhållande med lovsångsrörelsen, se Bowler och Reagan 2014.

så exemplifieras av musikkonsulenten inom SMF, Rut Stenlund Gröhn, som i en linjetalsliknande text vid sitt tillträde 1986 skriver om lovsång:

Det är *inte* sättet att manipulera Guds kraft – att ’sjunga fram’ det jag önskar mig. Jesu liv var en lovsång till skaparen – när han återupprättade skapelsen, helade och tröstade, och när han protesterade mot makthunger och självrättfärdighet.³⁸

På samma linje skriver SMS:s senare ordförande Anna Skagersten 1992 att ”Dessa sånger har ett språk och ett innehåll som utesluter varje språk av tvivel, som *kräver*, inte *erbjuder*, och som för mig känns *utestängande*, inte *inbjudande*”.³⁹ Samtidigt var man medveten om att den övervägande tveksamheten mot lovsångsrörelsen på redaktionen inte motsvarades av utvecklingen ute i många församlingar, där även den traditionella körsången långsamt tynade till förmån för ungdomar som spelade i band. Det går rent empiriskt att se i hur antalet studiecirkelar av typen ”improvisatorisk musik” (huvudsakligen bestående av pop/rock-ensembler) mellan 1990/1991 och 1995/1996 ökade från 300 till 1100 anmälda hos FS. Därmed översteg de klart de 900 anmälda körerna (med genomsnittligt kontinuerligt minskande antal sångare) för det senare året och överträffade dem dessutom betydligt i intensitet vad gäller antalet studietimmar.⁴⁰ Därutöver kan man nog räkna med att många band inte direkt verkade i form av en studiecirkel. Även orgeln som ackompanjemangsinstrument började på många håll spela ut sin roll när annan musik än psalmsång blev gällande. Detta samtidigt som (eller också orsakat av detta) antalet orgelkunniga församlingsmusiker minskade, som en recensent 1992 spekulerar i samband med utgivandet av en preludiesamling för koralspel:

³⁸ Stenlund Gröhn 1986, s. 23.

³⁹ Skagersten 1992, s. 11.

⁴⁰ Svensson 1997, s. 68.

Hur är det med orgelackompanjemanget till den ”unisona sången” i våra kyrkor och bönhus? Har det ersatts med pianoklink, gitarrackord och annat instrumentbrus? Tyvärr har jag en känsla av att orgelspelet inte kunnat vidmakthållas särskilt bra in i vår sena tid.⁴¹

1995 hade man i *Mixturen* återigen ett temanummer tillägnat lovsången. Till skillnad mot det förra från 1982 låg nu landet helt annorlunda med en betydligt större acceptans, och på sina håll en total dominans, av lovsången i församlingarna. Ruth och Lim talar om en ”second wave” av lovsångskultur (inom amerikansk kontext från ungefär 1985) där en mer pragmatisk inställning med evangelisation som allt överordnat syfte var kärnan.⁴² Influenser hade till Sverige inlutit via nya andliga rörelser, såsom Trosrörelsen och Vineyardrörelsen, vilka möttes av delvis stor misstänksamhet från etablerade samfund och bland annat blev föremål för den omfattande ”Utredningen Parakyrkligt” 1983–1988 under ledning av missionspastor Fred Nilsson.⁴³ Just Vineyardsrörelsens fokus på att nå folk med förment samtidsaktuella uttryckssätt och en därmed förbunden avsaknad av musikalisk nostalgi eller ansvar för traditionen visas tydligt i temanumrets samtal mellan olika musikledare i *Mixturen* och där Vineyards Ted Jeans slår fast:

Vi vet ju inte alls hur David sjöng. Varför kan vi inte klä psalmerna i 90-talsdräkt? Varför är det bara 1800-talsdräkt som är kultur? [...] Jag är inte så mån om att bevara de sista femhundra årens muskarv. Det som betyder något är ju om ungdomarna lär sig älska Herren.⁴⁴

41 Ernvik 1992, s. 18.

42 Ruth och Lim, s. 249. Den ”första vågen” tillskrivs perioden 1965–1985, medan den här nämnda ”andra vågen” ska ha infallit 1985–mitten av 1990-talet.

43 se Aronson 2005; Aronson 2016. Om utredningens slutsatser, se Nilsson 1988. Hela utredningen finns tillgänglig i Svenska Missionsförbundets/Missionskyrkans arkiv på Riksarkivet, referenskod: SE/RA/730284/13/7.

44 Truedsson 1995, s. 12.

I samma anda som Jeans menar idag Samuel Hector, utifrån PR:s perspektiv, att ”Varje generation behöver sjunga en ny sång [...] Vår tradition är att vara modern”.⁴⁵ Längre kunde man också på många håll bortse från den stilistiska enformigheten genom att peka på att annat stod i centrum, som Urban Ringbäck (PR) i tidskriften *Pilgrim* 2001:

Det finns större hot mot lovsången än musikalisk ensidighet [...] Fromhet som bara är polerad yta, som döljer halvhjärtighet, synd, smuts och bråte bakom påklistrad präktighet får lovsången att falla död ner [...] Det är äktheten som är den sanna lovsångens kvalitetsmärke.⁴⁶

Liturgisk påverkan

Framme ungefär vid millennieskiftet märker vi hur gudstjänstformerna hade *förändrats* under några decennier. Vid tiden för lovsångsrörelsens genomslag i USA under 50- och 60-tal var de äldre frikyrkosamfundet i Sverige på väg i en liturgisk riktning som i mångt anslöt till gudstjänstfirandet i Svenska kyrkan. Inom SMF kan till exempel handboken 1963 och musikfesten i Uppsala 1962, med närmast högkyrkliga försöksordningar (processioner, växelsång, trefaldigt sjunget ”Amen”, fokus på eukaristin m.m.), ses som riktningsvisande för det då pågående arbetet som därtill fick fortsatt inspiration av Andra Vatikankonciliet (1962–1965) tankegångar och ett omfattande ny- och ombyggande av kyrkor, ofta med medvetna förtecken för liturgiskt gestaltande.⁴⁷ De karismatiska strömmarna under 80- och 90-tal påverkade inte bara gudstjänstmusiken, där sångböcker mer och mer kompletterades och småningom ersattes av ”overheadsånger”,⁴⁸ utan hela det li-

45 Intervju med Samuel Hector 2023-02-15.

46 Ringbäck 2001, s. 25.

47 Om SMF:s liturgiska utveckling under 60-talet, se Franke 2020, s. 157–168 samt Franke 2021.

48 Janarv 1994, s. 13. Syftar på (lov)sånger projicerade på filmduk medels over-

turgiska konceptet för gudstjänstfirande. Till skillnad från psalmer som sjöngs mellan olika gudstjänstmoment sjöngs lovsånger i grupp, formade rena ”lovsångspass”, som behövde beredas plats i gudstjänsten. Ruth och Lim talar i detta sammanhang om lovsångskulturens ”liturgical iconoclasm” där tillgänglighet och tilltal står över allt annat:

Suspicion of liturgical inheritances has given it a predilection for novelty and a presumption that accessibility, relevance, and, above all, effective impact are the measures of worship faithful to God.⁴⁹

Bengt Gårsjö beskriver i *Mixturen* 1995 en längtan efter lovsjungande hos sin församlings ungdomar och hur detta praktiskt integrerades på ett meningsfullt sätt:

Deras plats är i samband med den förbönsstund, som alltid förekommer i söndagens gudstjänst. Här har de en naturlig funktion och alla är nöjda och glada.⁵⁰

Som annan naturlig plats föreslogs, av en musikledargrupp tillhörande ÖM och SB i *Mixturen* 1986, nattvarden.⁵¹ Dessa tankar har nu fått mer eller mindre officiell status i *Kyrkohandbok för Ekumeniakyrkan* (2019) där de går in under det liturgiska ”flödet”⁵² kallat ”Delande”.⁵³ Detta moment innehåller såväl kommunion som

headprojektor. Numera sker det i regel med projektor på en vägg målad med ”projektorfärg”.

49 Ruth och Lim, s. 169.

50 Gårsjö 1995, s. 26.

51 Ericson, Hall, Ledstam, Lundgren och Ström 1986, s. 7. Författarna föreslog också att lovsången flyttades från söndagen kl. 11 till en fristående samling där nattvard och lovsång kunde kombineras med fria former av förbön och delgivning.

52 Konsekvent används ordet ”flöden” för de liturgiska momenten, kanske för att visa att det är mer en typ av fritt utformade enheter innehållande ett antal valbara moment.

53 Till skillnad från Svenska kyrkans handbok, och i likhet med tidigare handböcker inom frikyrkosamfund, är inte KHB ett normativt dokument för gudstjänstfirande utan ”ett redskap för att stärka gemenskap och igenkänning, och samtidigt välsigna

olika förbönsformer där lovsången bereds en naturlig plats. Hans Andreasson, pastor inom Equmeniakyrkan och projektledare för KHB⁵⁴, beskriver tillämpningen i församlingens försöksverksamhet på följande vis:

I samband med mottagandet har deltagarna också kunnat tända böneljus, uppsöka förbön eller besöka någon för firningsdagen särskilt ordnad plats. Under hela flödet spelas antingen musik eller deltar församlingen i lovsång ledd av organist eller särskild lovsångsgrupp.⁵⁵

I KHB finns därtill ytterligare ett tillfälle där ett lovsångspass kan få plats, nämligen i den första avdelningen, kallad "Samling".⁵⁶ Lovsången kan där få en samlande funktion för de närvarande liksom ett tillfälle till fokusering:

I lovsången riktar vi oss till Gud med glädje och tacksamhet. Hela den gudstjänstfirande församlingen förenas i en gemensam bön. Församlingen kanske står upp tillsammans och några leder oss andra i sången.⁵⁷

Detta med att sjunga sig samman inför möten kan kanske inom de äldre frikyrkosamfundet kallas för en liturgisk boomerang-effekt då det utgör en återgång till hur möten ofta gestaltades under väckelsens "guldålder" på 1800-talet.⁵⁸

mångfald.", se <https://equmeniakyrkan.se/tro/kyrkohandboken/>

⁵⁴ Internt under handboksarbetet användes termen KHB och ingen samfundsspecifik term för att eventuellt särskilja från Svenska kyrkans samtida handboksarbete: "Vi såg ingen anledning att definiera oss i relation till andra kyrkosamfund, då vårt arbete bedrevs utifrån Equmeniakyrkans egna behov." Korrespondens med Hans Andreasson 2023-02-22.

⁵⁵ Andreasson 2018, s. 320.

⁵⁶ De fyra huvudsakliga momenten som en tänkt gudstjänst är uppbyggd kring är: Samling-Ordet-Delande-Sändning.

⁵⁷ *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkan* 2019, s. 25.

⁵⁸ Jfr. Gustafsson 1946.

Distribution

En ny viktig aktör inom lovsångsrörelsen var Lars Petersson som 1985 grundade skivbolaget Viva Records och som med start 1994 också började distribuera nyhetsbrevet *Davids hjärta* och ett ”lovsångspaket” för lovsångsledare, som bestod av ”sångerna från skivor och band i körsättning på lösbladssystem samt texterna i stor stil för kopiering till over head.”⁵⁹ Från år 2000 fortsatte arbetet under namnet David Media.⁶⁰ Med tiden har mycket av distributionen istället gått över till digitala format med noter i pdf-format, liksom man även kan köpa ”Singback” på mp3 för de ”speciella tillfällen som dop, bröllop mm. och till hjälp för de sammanhang som saknar kompmusiker till gudstjänsten.”⁶¹ Ett liknande material har för övrigt tagits fram centralt i Equmeniakyrkan för de församlingar som saknar musiker.⁶² Jessica Moberg pekar i sin avhandling också på den viktiga rollen av inspelad musik, uppspelad från Youtube m.m., såsom kompmusik vid den gemensamma sången vid cellgruppsmöten (mindre grupper av församlingsmedlemmar) i hemmen.⁶³ När verksamheten inom David Media var som störst hade man över 800 församlingar som abonnenter. Fokus har hela tiden varit att musiken ska vara så användarvänlig som möjligt. Den måste vara ”by definition hyggligt lättsjungen, den får inte vara för komplicerad och svår för då tappar du så att säga människor som vågar delta”.⁶⁴

⁵⁹ Truedsson 1995, s. 33. I samma nummer finns också en intervju med Lars Petersson om hans arbete.

⁶⁰ Den 17 februari 2023 meddelades i bl.a. *Dagen* att ägandeskapet för *David Media* skulle gå över från Lars Petersson till Bell Media AB.

⁶¹ <https://www.davidmedia.se/produkter/singback>

⁶² Intervju med Lena Wohlfeil 2023-02-23. Detta material fokuserar dock huvudsakligen på sånger i *Psalmer och Sånger*. Tillgängligt: <https://equmeniakyrkan.se/forsamlingsservice/for-gudstjanst-och-andakt/musikbakgrunder/>

⁶³ Moberg 2013, s. 107.

⁶⁴ Intervju med Lars Petersson 2023-02-17.

Textfrågan i förvandling

En utmaning som lovsångsrörelsen haft att hantera är att en så stor del av materialet är importerat från huvudsakligen anglosaxiskt håll. Med tiden har vissa centra som Bethel church i Redding, Lakewood i Houston eller den ursprungligen australiensiska Hillsong blivit normgivande för genren globalt sett. I en studie av Sofia Wastesson kring individualismens påverkan på sångtexter inom lovsångs-genren, visade det sig att av de tolv utvalda representativa lovsångerna ur sånghäftet *Till vår Gud*⁶⁵ från 2005 endast en (möjligtvis två) ursprungligen var svenska och resten översättningar.⁶⁶ För att inte hamna i ett läge där de sjungna texterna i den svenska gudstjänsten skulle domineras av importerade sånger, med därtill importerad teologi som församlingarna inte kunde bekänna sig till fullt ut (vari exakt denna skillnad skulle ligga ska inte undersökas här), initierade Samuel Hector ett nyskapande av sånger inom Pingst FFS. Sånger samlades in och co-write-sessioner initierades där sånger på svenska ("Jag säger ju inte 'I love you' till min fru")⁶⁷ skapades och sedan passerade genom en grupp teologer och pastorer för att se till den teologiska hållfastheten. Huvudfokus var att "skriva sånger för kyrkan, av kyrkan", ett samlande projekt inom rörelsen som "står på axlarna av många hundra lovsångsledare".⁶⁸ Av 300 låtbidrag inom projektet, som fick namnet *#Nymusikipingst*, spelades 13 in på skivan *Bara Jesus* som lanserades 2015.⁶⁹ Denna följdes av nya projekt med skivorna *Vi vill följa dig* (2017)⁷⁰ och *Vägar vidare* (2020).⁷¹ En återkommande kritik mot lovsångsrörelsen har riktats mot dess bruk av korta textrader som sjungits

65 En sångsamling utgiven av *David Media*, innehållande "90 lovsångsklassiker".

66 Wastesson 2014, s. 27. Osäkerheten i exakt antal beror på att upphovspersonen i ett fall är anonym.

67 Intervju med Samuel Hector 2023-02-15.

68 Intervju med Samuel Hector på *David Medias* hemsida 2020-03-16. Tillgänglig: <https://davidshjarta.se/aktuellt/en-intervju-med-samuel-hector-om-nya-davids-hjarta-skivan-vagar-vidare/>

69 Sånger av Ida Möller, Linn Mårdstam, Eric Liljero mfl.

70 Sånger av Rickard Sundström, Samuel Hector, Urban Ringbäck mfl.

71 Sånger av Ellen Vingren, Alfred Nygren, Josefina Gniste mfl.

om och om igen, gärna med vad som uppfattats som banal text, vilken genom sin lättillgänglighet kunde ges tillmälet ”den kristna musikens hamburgare” i en *Mixturen*-recension 1984.⁷² Debatten i samfundspressen (tidskrifter som *Dagen* och *Sändaren*) berör detta återkommande och de argument som reproducerats i princip oförändrade i alla år är å ena sidan kravet på äkthet och enkelhet och å andra sidan kravet på stilmässig mångfald och finess. Debatten hakar således sömlöst i den urgamla frikyrkliga stridsfrågan ”känslakvalitet” som fördes mellan musikförening och sångkör redan under 1800-talet.⁷³ Även i modern forskning är de korta frasernas lovsång med banal text ett återkommande narrativ, liksom generaliseringen att det musikaliskt huvudsakligen är mjuk pop-rock.⁷⁴ Samuel Hector konstaterar att ”det stämmer liksom inte längre” då man exempelvis inom Pingst ”de senaste åren jobbat ganska hårt med att öka den teologiska tyngden i de sånger som skrivs”. Nyare lovsånger (liksom den mesta populärmusiken) består snarare i regel av vers och refräng med eventuell brygga, och textmängden kan i vissa sånger vara ganska ansevärd, vilket Thornton visar i en empirisk studie 2015.⁷⁵

Psalm i ny skrud

Under senare år har även en trend med återbruk av äldre kristna sånger kommit fram och delvis slagit igenom stort. En sådan världshit är ”Cornerstone” som också gett namn åt skivan från 2012 av Hillsong Worship (på svenska ”Hörnsten” i översättning av Andreas Nielsen och Eric Liljero).⁷⁶ Den består av verser till sången ”My hope is built on nothing less”, skriven cirka 1834 av Edward Mote, som fått en ny musikalisk dräkt och nyskriven refräng. På samma vis

72 Törefors 1984, s. 28.

73 Bernskiöld 1986; Franke 2020.

74 Nisser 2009; Fahlgren 2013; Wastesson 2014.

75 Thornton gör en analys av antalet ord i de 25 mest populära lovsångerna på licensplattformen CCLI och får ett spann mellan 61 och 224 ord. Thornton 2015, s. 334.

76 Text och musik av Jonas Myrin, Reuben Morgan och Eric Liljero. Både Myrin och Liljero är för övrigt svenska musiker med internationellt engagemang.

är "Amazing Grace (My chains are gone)" en världshit i återbrukets tecken. Här har originalets melodi, dock med byte från tretakt till pop-musikens fyrtakt, och text kompletterats med en nyskriven refräng av Chris Tomlin och Louie Giglio.⁷⁷ På svenska har den (i översättning av Jeanette Alfredsson) fått behålla namnet "Oändlig nåd", liksom den version av "Amazing Grace" som finns i *Den svenska psalmboken* 1986 som n:r 231 (här för övrigt noterad i sextakt). Bruket att sätta äldre sånger i olika populärmusikaliska sättningar har därtill blivit ett vanligt inslag i Equmeniakyrkans konferenser, liksom även ute i församlingarna, där det blivit "en ganska vanlig företeelse" som medel att överbrygga eventuella musikaliska motsättningar för "då blir steget inte lika långt" enligt Lena Wohlfeil.⁷⁸

Genrefrågan

Även musikaliskt finns det numera en större variation. Bästa exemplet är Hillsong som med åren släppt fram nya generationer låtskrivare och musiker för nya målgrupper och åldrar där Hillsong Worship (med start 1983) står för det ursprungliga konceptet och Hillsong-soundet med poppig musik för mer allmän målgrupp. Hillsong United (avknoppat 1998) har ett mer rockigt sound och riktar sig mer åt "Millennials" (generationen födda från tidigt 80-tal, till tidigt 00-tal). Slutligen finns Hillsong Young and Free (avknoppat 2012), som med sitt "clubiga" sound (med inslag av rap) riktar sig mot "Gen Z" (huvudsakligen generationen född under 2000-talets första decennium).⁷⁹ Stilbreddningen hos Hillsong har i sig blivit stilbildande och framhävs gärna också i svenska nyproduktioner av lovsång. På *#Nymusikipingst:s* första skiva är man noga att framhäva att det handlar om "olika musikaliska stilar, alltifrån folkrock á la Mumford and Sons till syntpop och mer

⁷⁷ Enligt Thornton 2015, s. 115, togs initiativet till denna sång för att användas som trailerspår till filmen *Amazing Grace* från 2006 som handlar om William Wilberforces kamp mot slaveriet.

⁷⁸ Intervju med Lena Wohlfeil 2023-02-23.

⁷⁹ <https://hillsong.com/music/> Mer om Hillsong och dess utveckling, se Riches 2010; Houston 2015; Wagner 2017.

klassiska tongångar”.⁸⁰ Om uppföljaren berättas att den ”rör sig mellan stråkarrangemang och stora gitarrer, mellan pedalsteel och flygelhorn”.⁸¹ Ett liknande projekt motsvarande #Nymusikipingst är Equmeniakyrkans eget *Equmenia Ton* (startat 2020) med ett särskilt spår för barn: *Equmenia Ton Kids*. Ett projekt som på nätet tillhandahåller noter och singbackspår liksom länkar till skivorna på Spotify.⁸² Målsättningen beskrivs som att ”[f]örhoppningen är att Equmenia Ton ska få bidra till ny sång och musik som kan användas i föreningar och församlingar.”⁸³ Även här märks att en viss bredd av populärmusikaliska uttryck kommit till användning. En kritisk fråga är huruvida alla slags populärmusikaliska stilar kan komma ifråga för lovsångsmusik. Samuel Hector är tveksam till om hip-hop eller hårdrock kan bli aktuellt med tanke på de budskap som annars framförs inom dessa musikstilar,⁸⁴ liksom om dessa skulle fungera att sjunga med i för församlingen.⁸⁵ Robin Johansson, ikonmålare och pastor inom Trosrörelsen, menar i en större uppgörelse med lovsångskulturen 2010 också att stilbredden har sin begränsning och exemplifierar med två ytterligheter av upplevt sakral och profan musik:

Punkmusik kan aldrig ersätta gregoriansk sång. Varför? Musiken kommunicerar inte samma sak. Detta betyder inte att punk är synd. Men formen är inte ett neutralt skal som kan fyllas med innehåll. *Formen är i sig själv en del av innehållet.*⁸⁶

80 https://www.davidmedia.se/produkter/se4wm15001-bara-jesus_17063

81 https://www.davidmedia.se/produkter/pingstcd2015002-vi-vill-folja-dig-cd_27888

82 Musiken finns tillgänglig på <https://equmenia.se/kreativa-uttryck/equmenia-ton/> respektive <https://equmenia.se/kreativa-uttryck/equmenia-ton-kids/> med inbjudan till inspirationsdagar m.m.

83 <https://equmenia.se/equmenia-ton-slapper-musik-som-landar-rakt-in-i-familjegudstjansten/>

84 Detta är en diskussion som även förts i tidigare generationer, bland annat gällande sakral jazz, vilken ingående undersöks av Wägerman, 2013.

85 Intervju med Samuel Hector 2023-02-15. Dock finns det exempel på när lovsånger framförts inom ett hårdrocksideom, exempelvis på skivan *100 % lovsång* från *David Media* där låten ”Du är mitt ljus” framförs med tunga distade gitarrer och sången tidvis går över i ”growl”.

86 Johansson 2010, s. 25. Robin Johanssons här citerade artikel i tidskriften *Keryx*

Johansson och Hector uppvisar således med lite olika utgångspunkt ändå konsensus kring att det finns en begränsning för vilka populärmusikaliska uttryck som passar till lovsångsmusiken i gudstjänstsammanhang. Visserligen har Hillsong Young and Free i exempelvis låten "Phenomena (DA DA)", med i maj 2023 hela 6 miljoner visningar på Youtube, inslag av både rap och nonsensord ("dadada"), men denna är kanske snarare att betrakta som CCM än som CCS.⁸⁷

Lovsångens teologi

En återkommande kontrovers kring lovsångsmusiken har varit frågan om teologiskt innehåll. Framförallt är det mer eller mindre uteslutande gudstillvända, vertikala, perspektivet och därmed en avsaknad av det horisontella dito som många vänt sig mot. På *Mixturen:s* tid kunde kritiken framföras ganska drastiskt, som här av Håkan Agnarsson 1993:

För mej blir det till slut bara en enda söt soppa som rinner på i all oändlighet (21 sånger). Texterna uttrycker Gud eller Jesus som härskare, Herre och konung. Vilket kan vara riktiga beskrivningar om det inte var så ensidigt och i så stora doser [...] Dessvärre har inriktningen blivit allt mer åt det s k "lovsångsköret" som blir ensidigt och för mej fattigt att lyssna på.⁸⁸

I senare debatter blir tonen kanske mer nyanserad, men kritiken kvarstår. Prästen och psalmskaparen Per Harling uttrycker 2001 i *Pilgrim* en liturgiskt anknuten reflektion:

fick ett sådant genomslag att den sedan trycktes separat i pamflettformat på Carl Media 2012.

⁸⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=6UQRYaKLQZo> På gruppens hemsida <https://hillsong.com/youngandfree/> kan man även slussas vidare till en spotifylista innehållande fyra olika remixar av "Phenomena (DA DA)".

⁸⁸ Agnarsson 1993, s. 22.

I den moderna lovsångsrörelsen upplever jag ofta att det finns väldigt lite av *kyrie eleison*. Det är bara *gloria*. Att också gemensamt få ge uttryck för smärtan i att vara människa, för vårt rop om förbarmande, är viktigt.⁸⁹

I Harlings kommentar är det inte egentligen en kritik av det vertikala perspektivet som lyser igenom, utan snarare öppnar han upp för hur det borde kombineras med ett horisontellt. Å andra sidan kan motargumentet sammanfattas som att vi inte i vår lovsång ska sjunga om det jordiska inför det himmelska, utan sjunga till det himmelska för att genom en gudstillvändhet i vårt väsen förhoppningsvis kunna ge en välsignande effekt i vårt jordiska liv. Ulf Ekman, grundare av Livets Ord, argumenterar för detta i sin bok om lovsång från 2010:

Lovsång och tillbedjan är vårt gensvar till vem Gud är och vad Gud har gjort för oss genom Jesus [...] Gud vill ha sanna tillbedjare som tillber honom i ande och sanning. Han vill ha lovsång från människor som ber till honom och ger sitt hjärta till att prisa, ära och lova honom. Får Gud detta så ordnar sig allt annat.⁹⁰

Lars Petersson från David Media var tidigare aktiv som skivproducent på EFS:s märke Cantio, men saknade enligt utsago där den uppriktiga kristna intentionen och fick en förnyande upplevelse genom Vineyardrörelsen. Han menar att många tröttnade på den kristna populärmusiken som producerades under 80-talet, och som många gånger var ”en b-kopia av den profana varianten, jag kan lika gärna lyssna på Tomas Ledin eller U2”. Den stora skillnaden i lovsången mot hur psalmer och annan kristen musik kunde te sig upplevdes vara ”att jag fick sjunga *till* Gud inte *om* honom” vilket enligt honom får anses vara essensen i lovsångskulturen.⁹¹

⁸⁹ Harling 2001, s. 31.

⁹⁰ Ekman 2010, s. 40f.

⁹¹ Intervju med Lars Petersson 2023-02-17.

Med den tidigare konstaterade utvecklingen och fokus på mer omfattande och kvalitativt förankrade texter i lovsången kan även en viss breddning i texternas teologi skönjas. Ett sådant exempel är hur klimathotet inspirerade den brittiska lovsångsskrivargruppen Resound Worship att 2019 utlysa en insamling av nya sånger med texter som behandlar detta område. Man valde även ut ett antal bibelställen, med teman kring skapelsen och förvaltarskap, som kunde vara till inspiration.⁹² Detta resulterade i albumet (med tillhörande notbok, singbackspår och studieplan för församlingsbruk) *Doxecology* som innehåller ”Thirteen new, congregational worship songs that celebrate the wonder of creation, acknowledge our failures, and anticipate a glorious restoration in Christ.”⁹³

Gudstjänstrummets anpassning

Lovsångsmusiken har, genom sitt på många håll totala genombrött och sitt helhetstänk som även inverkar på gudstjänstliturgin, naturligt nog haft inverkan på gestaltandet av gudstjänstrummen i frikyrkan. På många håll har orgeln mönstrats ut och sålts av. En särskilt uppmärksammas sådan utmönstring, utöver annan stor omändring av gudstjänstrummet, skedde i Filadelfiakyrkan i Stockholm (PR) 2019 där en av Sveriges största orglar avlägsnades, vilket starkt kritiserades av bland annat orgelprofessor Ralph Gustafsson: ”Det osar inte så lite förakt för traditionen och de egna rötterna.”⁹⁴ I Betlehemskyrkan i Göteborg (Equmeniakyrkan) valde man 2017 istället att dämpa akustiken avsevärt till nackdel för akustiskt musicerande men till fördel för det nyinstallerade högtalarsystemet.⁹⁵ I den nya Smyrnakyrkan (PR) som i skrivandes stund håller på att byggas i Frihamnen i Göteborg finns i rit-

92 Bentley 2019. I sitt senaste projekt från våren 2023 efterfrågar gruppen sånger för ett annat eftersatt tema: klagan och hopp (”lament and hope”). Se <https://www.resoundworship.org/>

93 <https://www.resoundworship.org/projects/doxecology>

94 Gustafsson 2019.

95 Om detaljerna i ljud- och akustikarbetet i Betlehemskyrkan, se Fredberg 2017.

ningarna ingen plats för kör eller för orgel, varken en nybyggd sådan eller överföring av befintlig från ”gamla” Smyrna.⁹⁶ Samuel Hector menar att detta är ett resultat av hur verkligheten ser ut:

Vi har ju inte ändrat på rummet för att ta bort någonting, utan rummets design är en konsekvens av den utveckling vi haft helt enkelt [...] Om Smyrna hade haft en kör på trehundra pers som sjöng i varje gudstjänst så hade de säkert designat en körläktare i sin nya kyrka [...] Med orgeln [syftar på orgeln i Filadelfia i Stockholm] är det egentligen samma sak, de sakerna går egentligen parallellt med varandra. Det finns liksom ingen i vår miljö som kan spela på den orgeln längre.⁹⁷

Lena Wohlfeil menar att denna förändring även är märkbar inom Equmeniakyrkan men att den största förändringen i gudstjänstrummet hänger ihop med flera av de ”symboliska moment” som blivit alltmer vanliga i gudstjänster såsom ljusständning, placering av stenar på altarbord, skrivande av bönelappar eller personlig förbön vid knäfall, och de anpassningar som behövt göras för detta. Dessa uttryck fångades upp och spreds vidare som inspiration via den centralt framtagna idéboken *Byggstenar för gudstjänst* (2004):

Ett sätt att förnya gudstjänstrummet är att skapa ’rum i rummet’ [...] Genom att arbeta med gudstjänsten i medvetenhet om rummets symbolik och möjligheter kan budskapet förstärkas, olika fokus lyftas fram och gudstjänstens inneboende rörelse och dynamik bli tydlig.⁹⁸

⁹⁶ <https://www.smyrna.se/Frihamnskyrkan/Ritningar>

⁹⁷ Intervju med Samuel Hector 2023-02-15.

⁹⁸ Camnerin och Kazen 2004, s. 31f.

I boken föreslås musikernas placering inte vara centrerad som i mer karismatiska sammanhang⁹⁹ utan ”vid sidan av altar-/nattvardsbord för att låta bordet stå i fokus och inte skymmas.”¹⁰⁰ Inom många karismatiska församlingar finner vi istället sedan 90-talet, i Sverige först inom Vineyard, en utformning av gudstjänstrum mer i form av café-miljöer med stolar runt bord intill den scen där musik och predikan framförs. Detta ser Jessica Moberg som ett led i en inom karismatiska och pentekostala samfund märkbar utveckling mot en mer intimt och terapeutiskt inspirerad teologi och därmed förbundet församlings- och gudstjänstliv.

Gaining strength as a current, intimate practices and therapeutic language have impregnated most Charismatic churches, and are visible in sermons, theology, slogans, activities and practices. ¹⁰¹

I andra församlingar satsar man tvärtom på storslagna upplevelser motsvarande popkonserter med rökmaskiner och en mer anonymiserad församling som snarare skulle kunna betraktas såsom publik. Sune Fahlgren noterar att ”[p]å sistone har även catwalk [ett långsmalt utskjutande podium] börjat förekomma som predikostil i pingstkyrkor, en form som hör samman med den moderna arenakulturen”.¹⁰²

Dagsläget utifrån observationer – vad händer i framtiden?

För en dagsaktuell utblick besökte jag Equmeniakyrkans Musikkonferens i Göteborg i mars 2023. Trots en ambition om största möjliga bredd var lovsången här mycket dominant. Även i de

⁹⁹ En placering som också var den vanliga i äldre frikyrkosamfund där talarstol, orgel och kör var centralt i blickfånget men i ny- och ombyggda kyrkor under efterkrigstiden flyttades ut till sidorna, se Franke 2020; Franke 2021.

¹⁰⁰ Camnerin och Kazen 2004, s. 32.

¹⁰¹ Moberg 2018, s. 196.

¹⁰² Fahlgren 2018, s. 186.

fall psalmer sjöngs skedde framförandet jämte orgel också med kompband och mikrofonförstärkta försångare. En återkommande kommentar bland besökarna gällde ”den tröttsamma debatten om lovsången” som dock inte verkade helt utagerad sett till de diskussioner som fördes vid konferensen. En av huvudfrågorna som togs upp i panelsamtal var just ”Hur kan vi som sångare och musiker bidra till större musikalisk generositet bortom bråk om genre och musikstilar”. En klar lösning verkar ännu inte finnas, vilket även gäller frågan om huruvida det behövs ny samfundssångbok (eller ingen alls). Flera vidsynta inlägg om kopplingen liturgi-musikteologi framfördes dock under helgen.¹⁰³ Ovan nämnda tema om ”Psalm i ny skrud”¹⁰⁴ hade ett eget seminarium, och bruket att sätta nya delar, eller ”svans”¹⁰⁵, på äldre psalmer omtalades också. Slutligen skulle kunna sägas att ett scenario där lovsången på sikt kommer att tränga ut det mesta andra musicerandet i frikyrkan kan bli en realitet, men med tanke på den textliga och genremässiga breddningen kommer ändå en mångfald av uttryck få plats.

Summary

‘Lift the Focus up towards God’: On the Worship Singing Culture and its Effects on Liturgical Practice in the Free Churches in Sweden

Leander Franke, organist, Ph.D. candidate, Åbo Akademi University
leander.franke@svenskakyrkan.se

Contemporary Worship Music (CWM) has in Swedish been named ”lovsång” (‘songs of praise’), a name with an ambiguous meaning which to this day sparkles debate. This style of worship found its way to Sweden in the 1960s inspired by various movements like the Latter rain movement, Youth for Christ, and the Jesus move-

¹⁰³ Exempelvis Niklas Hallmans storseminarium ”Den himmelska gudstjänsten”, Anna-Maria Toftgårds storseminarium ”Varför sjunger vi?” och André Jakobssons storseminarium ”Musikern – tjänsteman eller liturg?”

¹⁰⁴ Seminarium ”Psalm i ny skrud” med Victor Bodell.

¹⁰⁵ Seminarium ”Musik och tillbedjan” med Jenny Gajicki.

ment. In the periodical *Mixturen* CWM was met with curiosity but predominantly with criticism due to its perceived simplicity in both language and sometimes in its musical form. Moreover, its introvert theology, with relations to the prosperity gospel, was met with suspicion as a contrast to the social gospel prevalent in sacred music at the time. All the same, editors of the periodical were broad-minded enough to produce two issues, in 1982 and 1995 respectively, where the phenomenon was covered in depth, featuring both its critics and its advocates. The later development of the worship style has shown a great deal of evolvement, not least as regards distribution, where David Media (distributor of music, scores and sing-back tracks) has played a key role. Recent years have also seen ambitions of deeper lyrics and theology which has coincided with the fact that songs have seamlessly taken over the form of pop songs and therefore feature larger amounts of text than before. Also, a wider range of musical genres have been implemented within several denominations, not least inspired by the development of internationally successful movements like Hillsong. The CWM is presently the dominant mode of music-making in the so-called Swedish free churches, whereby a re-shaping of both liturgy and the interior of church buildings can be observed to accommodate the musical practice. This is not least noticeable in the selling off or mere silencing of the organs and the growing use of smaller symbolic actions (e.g. lighting candles, placing stones etc.), as well as the re-furnishing into more café-like or, on opposite ends, arena-like venues. Liturgically, the segments of worship music, which in many congregations occupy dominant parts in church services, have been given a consistent role, including a place and function in the newest service book of *Equmeniakyrkan*. Material from a field excursion to a recent church conference within *Equmeniakyrkan* indicate that the observed trends are in fact both recognized and problematized, yet ongoing.

Förkortningar

FS	Frikyrkliga Studieförbundet
MSF	Metodistkyrkans Sångarförbund
SB	Svenska Baptistsamfundet
SBS	Svenska Baptisternas Sångarförbund
SMF	Svenska Missionsförbundet
SMS	Svenska Missionsförbundets Sångarförbund
Pingst FFS	Pingst – fria församlingar i samverkan
PR	Pingströrelsen
ÖM	Örebromissionen

Käll- och litteraturförteckning

- Agnarsson, Håkan, 1993, "Ensidigt". *Mixturen* (1), s. 22.
- Andreasson, Hans, 2018, *Identitet och gestaltning: Väckelseforskning i akademi och kyrka*. Skellefteå: Artos.
- Aronson, Torbjörn, 2005, *Guds eld över Sverige: Svensk väckelsehistoria efter 1945*. Uppsala: Livets Ords Förlag.
- Aronson, Torbjörn, 2011, "Latter Rain och den karismatiska väckelsen i Nordamerika". *Keryx: Tidskrift för teologi och andligt liv* 9:2.
- Aronson, Torbjörn, 2013, "Pentekostalism i Sverige och i världen: Introduktion och översikt". *Pentekostalism i Sverige på 2000-talet* (Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala studier, nr. 5). Uppsala. s. 15–40.
- Aronson, Torbjörn, 2016, *Ett nytt karismatiskt landskap i Sverige*. Uppsala: Livets Ords Förlag.
- Aronson, Torbjörn, 2021, *Maranata! Väckelse och samhällsförändring 1960-tal till 1990-tal*. EFS Budbäraren.
- Bentley, Cara, 2019, "Musicians on the Search for Worship Songs about Climate Change". *Premier Christian News* (6 augusti). Tillgänglig: <https://premierchristian.news/en/news/article/musicians-on-the-search-for-worship-songs-about-climate-change> (2023-05-25)
- Bergstrand, Claes-Göran, 2018, *Den karismatiska väckelsen – vad hände?*. Handen: XP Media.
- Bernskiöld, Hans, 1986, *Sjung av hjärtat sjung: Församlingssång och musikliv i svenska missionsförbundet fram till 1950-talet* (Diss., Musikvetenskap. Skrifter från musikvetenskapliga institutionen, Göteborg: 11). Göteborg: Gothia.
- Bossius, Thomas, 2006, "Sjung ära till Gud.". *Religion och medier: Några perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Bowler, Kate och Reagan, Wen, 2014, "Bigger, Better, Louder: The Prosperity Gospel's Impact on Contemporary Christian Worship". *Religion and American Culture: A Journal of Interpretation* 24 (2), s. 186–230.
- Camnerin, Sofia och Kazen, Thomas (red.), 2004, *Byggstenar för gudstjänst: Idéer och material för gudstjänstförnyelse*. Svenska Missionskyrkan och Verbum.
- Davage, David, 2020, *7 myter om lovsång – och vad Bibeln egentligen säger*. Umeå: David Media.

- Eggehorn, Ylva, 1982, "Lovsång – en tjänst för myndiga". *Mixturen* (2), s. 3–5.
- Ekman, Ulf, 2010, *Lovsång: I himlen och på jorden*. Uppsala: Livets Ords Förlag.
- Ericson, Inga-Märta; Hall, Jan-Inge; Ledstam, Essen; Lundgren, Glory och Ström, Börje, 1986, "Lovsången i församlingen". *Mixturen* (1), s. 7.
- Ernvik, Mats, 1982, "Bjälke?". *Mixturen* (5), s. 26.
- Ernvik, Mats, 1992, "Granna och kluriga varianter". *Mixturen* (7), s. 18.
- Erseus, Torgny, "Eva Magnusson – en intervju". *Mixturen* (3), s. 14–15.
- Fahlgren, Sune, 2013, "Från blandad kör till lovsångsteam. Historiska och teologiska perspektiv på frikyrkliga sånggrupper". *Med skilda tungors ljud. Körsång och gudstjänstspråk = Svenskt Gudstjänstliv* 88, s. 23–76.
- Fahlgren, Sune, 2018, "Gudstjänst i pentekostala kyrkor". *Kristen gudstjänst – en introduktion*. Skellefteå: Artos.
- Franke, Leander, 2020, *Skönt från själ till själ det ljud*. Skellefteå: Artos.
- Franke, Leander, 2021, "Delaktighet, rymdmusik och böner i dramats form – 60-talet som brytningstid inom Svenska Missionsförbundets gudstjänstliv". *Svensk Pastoral-tidskrift* (5). 133–38.
- Fredberg, Peter, 2017, "Ljuduppdrag i guds hus". *Monitor* (25 september). Tillgänglig: <http://www.tidningenmonitor.se/home/2017/9/25/reportage-betlehemskyrkan-geborg-ljudinstallation> (2023-05-25)
- Fridborg, Gunnar, 2016, "Spela och sjung till Herrens ära!: Sångens och musikens roll i församlingslivet". *Vägmärken för baptister*. Karlstad: Votum och Guller.
- Gustafsson, Johan, 1946, "Församlingslivet förr och nu". *Ordet och tjänsten. Inför Missions-skolans 75-årsjubileum*. Stockholm: Svenska Missionsförbundets Förlag, s. 176–189.
- Gustafsson, Ralph, 2019, "Konsertorganist: Filadelfia föraktar traditionen". *Dagen* (14 maj). Tillgänglig: <https://www.dagen.se/debatt/2019/05/14/konsertorganist-filadelfia-foraktar-traditionen/> (2023-05-25)
- Gårsjö, Bengt, 1995, "Om lovsången i gudstjänsten". *Mixturen* (1), s. 26.
- Harling, Per, 2001, "Den som sjunger ber dubbelt: Syster Sofie och Per Harling sam-talar om lovsångens hemlighet och förnyelse". *Pilgrim* 8 (2), s. 26–33.
- Houston, Brian, 2015, *Live. Love. Lead*. New York: Faithwords.
- Hughes, Tim, 2004, *Jag kommer för att tillbe*. Umeå: David Media.
- Hultby, Carl-Olov, 1982, "Vad är lovsång för dig?". *Mixturen* (2), s. 7–8.
- Janarv, Ruben, 1994, "Glad jag städse vill bekänna". *Mixturen* (2–3), s. 13.
- Johansson, Robin, 2010, "Konst och musik i frikyrkans gudstjänst". *Keryx: En tidskrift för teologi och andligt liv* (4), s. 19–27.
- Johansson, Sune och Molin, Lennart, 1982, "Den nödvändiga lovsången". *Mixturen* (2), s. 15–16.
- Lönnå, Kjell, 1982, "Vad är lovsång för dig?". *Mixturen* (2), s. 8–9.
- Moberg, Jessica, 2013, *Piety, Intimacy and Mobility. A Case Study of Charismatic Christianity in Present-day Stockholm* (Diss. Södertörns högskola. Doctoral Dissertations 74; Avhandlingar utgivna vid Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Göteborgs universitet 30).
- Moberg, Jessica, 2018, "Sharing and Holy Hugs: The Birth and Development of Intimization in Charismatic Stockholm". *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden*. Palgrave Studies in New Religions and Alternative Spiritualities. Tillgänglig: https://doi.org/10.1007/978-3-319-69614-0_8 (2023-05-25)

- Nilsson, Fred, 1988, *Parakyrkligt. Om business och bön i Sverige*. Stockholm: Verbum.
- Nisser, Per Olof, 2009, "Lovsångsrörelsen – en första skiss". *Hymnologi: Nordisk tidskrift* 38 (2), s. 59–65.
- Norrman, Mats, 1980, "Raka visor". *Mixturen* (2), s. 18–19.
- Palmquist, Gunno, 1982, "Skivreaktioner". *Mixturen* (2), s. 23.
- Peltonen, Sandra. "En gemensam riktning": *En kvalitativ studie om finlandssvensk lovsångskultur* (Pro gradu-avhandling). Åbo akademi. Tillgänglig: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/186222/peltonen_sandra.pdf?sequence=2&isAllowed=y (2023-05-25)
- Redman, Robb, 2002, *The Great Worship Awakening*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Riches, Tanya, 2010, *Shout to the Lord! Music and Change at Hillsong: 1996–2007* (Mastersuppsats). Australian Catholic University.
- Ringbäck, Urban, 2001, "Jag vill göra mitt liv till en lovsång till dig". *Pilgrim* 8 (2), s. 22–25.
- Ruth, Lester och Lim, Swee Hong, 2021, *A History of Contemporary Praise and Worship. Understanding the Ideas that Reshaped the Protestant Church*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Selander, Inger, 2008, *När tron blir sång. Om psalm i text och ton*. Skellefteå: Artos.
- Skagersten, Anna, "Att stänga ute istället för...". *Mixturen* (7), s. 11.
- Stenlund Gröhn, Rut, "Lovsång". *Mixturen* (2), s. 23.
- Sundström, Rickard, 2007, *Att leda lovsång: Praktiska tips för tillbedjare*: Umeå: David Media.
- Svensson, Alvar, 1997, *Moderna läsare: Om Frikyrkliga studieförbundet 1947–1997*. Frikyrkliga Studieförbundet.
- Svensson, Nils-Eije, 1981, "Vad skall vi sjunga imorgon?". *Mixturen* (2), s. 7–9, 22.
- Thornton, Daniel, 2015, *Exploring the Contemporary Congregational Song Genre: Texts, Practice and Industry* (Diss.). Macquarie University.
- Truedsson, Inger, 1995, "Jag håller med dig, men...". *Mixturen* (1), s. 10–13.
- Truedsson, Inger, 1995, "Nya lovsångskörer". *Mixturen* (1), s. 33.
- Tullhage, Leif, 1982, "Lovsångskören – en protestsång mot det komplicerade?". *Mixturen* (2), s. 11–12.
- Törefors, Håkan, 1984, "Sjung Halleluja". *Mixturen* (1), s. 28.
- Törefors, Märta-Lena, 1981, "Du är i goda händer". *Mixturen* (5), s. 22.
- Vingren, Ellen, 2017, *Lovsångsledaren – en "prayer intercessor"*. *En kvalitativ studie av lovsångens innebörd och lovsångsledarens uppgift hos åtta lovsångsledare i Sverige* (Mastersuppsats). Ansgar Teologiske Høgskole.
- Wagner, Tom, 2015, "No Other Name? Authenticity, Authority, and Anointing in Christian Popular Music". *Journal of World Popular Music* 1 (2), s. 324–342.
- Wagner, Tom, 2017, "The Powerful Hillsong Brand". *The Hillsong Movement Examined. Christianity and Renewal – Interdisciplinary studies*. Cham: Palgrave MacMillan, s. 253–269.
- Wastesson, Sofia, 2014, *Från väckelsesång till modern lovsång: Individualismens påverkan på svenska trossamfundets sångtexttraditioner* (Arbetsrapporter i Språk och Kultur, Arbetsrapport Nr. 3). Linköping University Electronic Press. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:703266/FULLTEXT01.pdf> (2023-05-25)
- Wikström, Kristina, 2014, *Hjärtats lovsång*. Forshaga: Pärlan.

Wågerman, Ingemar, 2013, *Jazz at Vespers. Jazz och religion*. Stockholm: Scandinavian Book.

Zschech, Darlene, 2003, *Gränslös lovsång*. Värnamo: Semnos.

Notutgåvor

[Blandade upphovspersoner], 2005, *Till vår Gud – 90 lovsångsklassiker*. Umeå: David Media.

Eggehorn, Ylva mfl., 1976, *En sång Ett folk*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Fonogram

[Blandade artister], 2004, *100% Lovsång*. Umeå: David Media.

[Blandade artister], 2015, *Bara Jesus*. Bromma: Pingst.

[Blandade artister], 2017, *Vi vill följa dig*. Bromma: Pingst.

[Blandade artister], 2020, *Vägar vidare*. Bromma: Pingst.